

The Effectiveness of Training Social Plays on Emotional Self-awareness and Social Skills in Students Who Are Victims of Domestic Violence

Zeinab

Nourmohammadi*

Parviz Sharifi

Daramadi

Samira Vakili

Corresponding Author, Department of Counseling, Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: zeinabnourmohamadi@yahoo.com

Faculty of Psychology and Educational Sciences. Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. E-mail: dr_sharifidaramadi@yahoo.com

Department of Psychology and Education of Exceptional Children, Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran. E-mail: vakili7sa@gmail.com

Abstract

The present study was conducted in order to investigate the effectiveness of training social plays on emotional self-awareness and social skills in students who are victims of domestic violence. The present research method was semi-experimental with a pre-test and post-test design with a control group. The statistical population of the research included 520 male children exposed to domestic violence who had a case in Health houses in the 14th district of Tehran in 1401. From among the target population, 30 male children who were victims of domestic violence were selected through purposeful sampling according to the entry criteria using screening tools and selected as research samples in two experimental and control groups (15 people in each group) randomly. Rafi's emotional self-awareness questionnaire (2007) and Gresham's social skills questionnaire (1990) were used to collect data. The experimental group was trained for 8 sessions of 60 minutes, while the control group was on the waiting list and did not receive any training. After the sessions, both groups were evaluated using the above questionnaires. The data was analyzed using one-way covariance analysis and the findings showed that social play training was effective in increasing emotional self-awareness and social skills in students who are victims of domestic violence at a significant level of less than one thousandth $P < (0/001)$.

Keywords: emotional self-awareness, social skills, social Plays, domestic violence

Cite this Article: Nourmohammadi, Z., Sharifi Daramadi, P., & Vakili, S. (2025). The Effectiveness of Training Social Plays on Emotional Self-awareness and Social Skills in Students Who Are Victims of Domestic Violence. *Educational Psychology*, 20(74), 73-91. <https://doi.org/10.22054/jep.2025.79422.4019>

© 2016 by Allameh Tabataba'i University Press

Publisher: Allameh Tabataba'i University Press

DOI: <https://doi.org/10.22054/jep.2025.79422.4019>

Introduction

The consequences of violence against children, both in society and in the family, have short-term and long-term physical and psychological consequences that are often unavoidable. These consequences directly affect the abused person and the society in which he lives. The unfortunate consequences of violence against children are not only directed at the child and his family, but include the whole society; because today's abused children will be tomorrow's abusers and this sequence will continue. People who have been exposed to violence in childhood cannot establish a healthy and rational interactions with other members of society in the future; therefore, high costs are imposed on the whole society due to the loss of capacities. The mentioned researches confirm the vital importance of emotional self-awareness and social skills in the cognitive, emotional and social development of the child and confirm its wide-ranging effects on child development research and its applications in various fields. However, the role of psycho-social rehabilitation programs based on social plays on emotional self-awareness and social skills of children exposed to domestic violence has not been evaluated. Therefore, the main issue in this research is whether the psycho-social rehabilitation program based on social plays is effective on emotional self-awareness and social skills in children exposed to domestic violence.

Research Question(s)

Is the social plays training program effective on the emotional self-awareness and social skills of students who are victims of domestic violence?

Literature Review

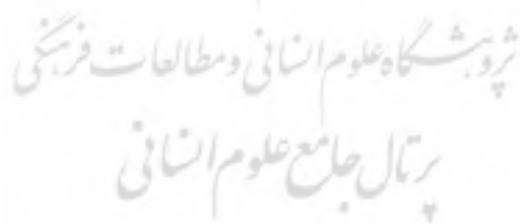
Thomas et al. (2022) showed that group plays can help reduce fear of others and increase courage in school. Xavier et al. (2022) showed in their research that children's satisfaction with the "Me and Us Feelings" program is related to serious plays, which indicates the greater relevance of using complementary tools when intervening with younger generations. In another study, Lestri and Primi (2017) showed that playing traditional plays can increase children's social emotional skills.

Methodology

The present research method was semi-experimental with a pre-test and post-test design with a control group. In this research, 30 students who were eligible were randomly divided into two treatment groups (15 experimental and 15 control), and data from Rifi's emotional self-awareness questionnaire (2007) and Gresham's (1990) social skills were used. The experimental group received 8 sessions of 60 minutes of training, while the control group was on the waiting list and did not receive any training. After the end of the sessions, both groups were evaluated by the aforementioned questionnaires. Data were analyzed using one-way analysis of covariance.

Conclusion

The results of the research showed that this program had a positive effect on the emotional self-awareness and social skills of students who were victims of domestic violence, and the experimental group experienced significant changes compared to the control group. Therefore, the research hypothesis is proven.

اثربخشی آموزش بازی‌های اجتماعی بر خودآگاهی هیجانی و مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان قربانی خشونت خانگی

زینب نورمحمدی

نویسنده مسئول، گروه مشاوره، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: zeinabnourmohamadi@yahoo.com

پرویز شریفی درآمدی *

گروه روان‌شناسی استثنائی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: dr_sharifidaramadi@yahoo.com

سمیرا وکیلی

گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنائی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. رایانامه: vakili7sa@gmail.com

چکیده

روش پژوهش حاضر نیمه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش شامل ۵۲۰ کودک پسر در معرض خشونت خانگی دارای پرونده در خانه‌های سلامت منطقه ۱۴ شهر تهران در سال ۱۴۰۱ بود. از بین جامعه هدف ۳۰ کودک پسر قربانی خشونت خانگی به شیوه نمونه‌گیری هدفمند با توجه به ملاک‌های ورود با استفاده از ابزارهای پژوهش غربال و به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل (هر گروه ۱۵ نفر) به شیوه تصادفی گمارش شدند؛ و برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه خودآگاهی هیجانی ریفی (۲۰۰۷) و مهارت‌های اجتماعی گرشام (۱۹۹۰) استفاده شد. گروه آزمایش ۸ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای تحت آموزش قرار گرفتند درحالی‌که گروه کنترل در لیست انتظار واقع شدند و هیچ آموزشی دریافت نکردند. بعد از پایان جلسات هر دو گروه توسط پرسشنامه‌های مذکور مورد ارزیابی قرار گرفتند. داده‌ها با استفاده از تحلیل کوواریانس یک‌طرفه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و یافته‌ها نشان داد که آموزش بازی‌های اجتماعی بر افزایش خودآگاهی هیجانی و مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان قربانی خشونت خانگی در سطح معنی‌داری کمتر از یک‌هزارم ($P > 0/001$) مؤثر بود.

کلیدواژه‌ها: خودآگاهی هیجانی، مهارت‌های اجتماعی، بازی‌های اجتماعی، خشونت خانگی

استناد به این مقاله: نورمحمدی، زینب، شریفی درآمدی، پرویز و سمیرا وکیلی. (۱۴۰۳). اثربخشی آموزش بازی‌های اجتماعی بر خودآگاهی هیجانی و مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان قربانی خشونت خانگی. فصلنامه روان‌شناسی تربیتی، ۲۰(۷۴)، ۷۳-۹۱. <https://doi.org/10.22054/jep.2025.79422.4019>

مقدمه

خشونت استفاده از زور فیزیکی با هدف قراردادن دیگران در وضعیتی بر خلاف میل آن‌ها است. خشونت مصادیق مختلفی دارد که از خشونت خانگی به عنوان شایع‌ترین نوع آن نام برده شده است. خشونت خانگی به معنی رفتار خشونت‌آمیز و سلطه‌گرانه یک عضو از خانواده علیه عضو یا اعضای دیگر همان خانواده است (Maimon Blau, 2024). پژوهش‌ها و مطالعات نشان می‌دهد که کودکان بیشتر از بزرگسالان در برابر صدمات و خشونت‌های خانگی که بر آن‌ها اعمال می‌شود آسیب‌پذیر هستند (Siegel & Welsh, 2014).

یکی از مسائلی که در کودکان قربانیان خشونت خانگی به چشم می‌خورد نارسایی در خودآگاهی هیجانی است که این موضوع باعث عدم توانمندی آن‌ها در مدیریت هیجان‌ها و مهار تکانه‌های هیجانی می‌شود (Miller-Graff & Scheid, 2023). خودآگاهی هیجانی بر مهارت افراد در درک هیجان‌های خود و اثرات آن‌ها بر عملکردشان تأثیر می‌گذارد. به بیان دیگر افراد خودآگاه به لحاظ هیجانی می‌توانند تغییرات هیجانی را تشخیص دهند و در رفتار و عملکرد بهتر عمل کنند (Huggins, 2020). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که نارسایی در خودآگاهی هیجانی از جمله «خود سرزنشگری، نشخوار فکری و فاجعه‌انگاری» رابطه‌ی زیادی با دشواری‌های تنظیم هیجانی مانند تمایل به پرخاشگری دارند (Chester et al., 2015). یکی دیگر مشکلات و چالش‌هایی که کودکان قربانیان خشونت خانگی از آن رنج می‌برد، ضعف در فعالیت‌های گروهی و مهارت‌های اجتماعی مناسب است (Carnevale et al., 2020). مهارت‌های اجتماعی به عنوان مهارتی تعریف می‌شود که نحوه تعامل با دیگران را تسهیل می‌کند و در کودکان توانایی ارتباط و همکاری را افزایش داده و موجب می‌شود آن‌ها از رفتارهای نامطلوب و نابهنجار اجتماعی اجتناب کنند (Factor et al., 2022). ضعف و کاستی در مهارت‌های اجتماعی کودکان بر تحول شخصیتی و سازگاری اجتماعی آن‌ها تأثیر منفی می‌گذارد (Liu et al., 2019). بر این اساس می‌توان گفت کودکان قربانیان خشونت خانگی نیازمند دریافت مداخلات مؤثر آموزشی و روان‌شناختی هستند.

امروزه در درمان مشکلات روان‌شناختی کودکان در کنار دارودرمانی انواع مختلف روان‌درمانی نیز توسعه یافته است. از آنجایی که این درمان‌ها دارای عوارض جانبی منفی مانند داروها نیستند در صورتی که به درستی اجرا شوند می‌توانند در بهبود سطح سلامت روان کودکان مؤثر باشند (Born & Hackman, 2023). در این میان یکی از این مداخلات مؤثر

برای دانش‌آموزان قربانی خشونت خانگی آموزش بازی است، چراکه بازی کردن دانش‌آموزان قربانی خشونت خانگی با هم سن و سالان خود گامی مهم در تمدد و تقویت خودآگاهی است (Paert et al., 2018). بازی وسیله‌ای طبیعی برای بیان و اظهار وجود کودک است و کودکان به وسیله بازی هیجان‌ها، ناکامی‌ها و اضطراب‌های خود را به روشنی بیان می‌کنند (Godin et al., 2020). بازی همچنین در رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان تأثیر به سزایی دارد، در بازی به خصوص بازی‌های اجتماعی کودک شیوه همکاری و تبادل با دیگران و رعایت حقوق آن‌ها را یاد می‌گیرد. از میان انواع بازی‌ها، بازی‌های اجتماعی رویکردی ساختارمند و مبتنی بر نظریه درمان است که فرایند یادگیری، ارتباط سازگاران و بهنجار کودکان را پایه‌ریزی می‌کند (Ritzky et al., 2017).

در راستای پژوهش حاضر Thomas و همکاران (2020) نشان دادند بازی‌های گروهی می‌تواند بر کاهش هیجان ترس از دیگران و افزایش جرئت ورزی دانش‌آموزان در مدرسه کمک کند. Laster and Prima (2017) در پژوهشی دیگر نشان دادند که اجرای بازی‌های سنتی می‌تواند مهارت‌های عاطفی و اجتماعی کودکان را افزایش دهد Xavier و همکاران (2022) در پژوهش خود این را نشان دادند که رضایت کودکان از برنامه «من و ما احساسات» به بازی‌های جدی مربوط می‌شود که نشان‌دهنده‌ی ارتباط بیشتر استفاده از ابزار مکمل هنگام مداخله با نسل‌های جوان است. Ross and Stauffer (2013) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که بازی‌های شخصیت محور، رشد هیجانی کودکان را بهبود می‌بخشد. در پژوهشی دیگر فتح‌آبادی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی نشان دادند که آموزش بازی‌های مشارکتی موجب بهبود مهارت‌های اجتماعی کودکان با اختلال طیف اتیسم شده است. اصلی پور و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه خود نشان دادند که بازی‌های گروهی بر کاهش پرخاشگری و مؤلفه‌های آن و افزایش معنادار مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی مناسب و اطمینان به خود مؤثر است. جلائی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که بازی مبتنی بر هوش اخلاقی بر وجدان، خویشتن‌داری و مسئولیت‌پذیری اجتماعی کودکان با استعداد دبستانی تأثیر گذار است. اسمعیلی گوجار و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی دریافتند که بازی‌های رایانه‌ای چندکاربره بر خط بر مهارت‌های اجتماعی و توانایی‌های شناختی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد. قاسم‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند که بازی درمانی کودک محور بر مشکلات رفتاری درونی سازی و برونی سازی شده کودکان با آسیب فلج مغزی مؤثر است.

فرهادیه و همکاران (۱۳۹۵) نشان دادند که بازی های مشارکتی گروهی می تواند تأثیر قابل ملاحظه ای در افزایش تعاملات بین فردی، انعطاف پذیری و ادراک احساسات در کودکان داشته باشد. یزدانی پور و همکاران (۱۳۹۱) به این نتیجه رسیدند که بازی های گروهی می تواند به گونه ای مؤثر مهارت های اجتماعی کودکان دختر پیش دبستانی را افزایش دهد.

با توجه به مطالب گفته شده آنچه پژوهش حاضر را برجسته می سازد این است که نمی توان پژوهشی یافت که به صورت مستقیم به تعیین اثر بخشی آموزش بازی های اجتماعی بر خود آگاهی هیجانی و مهارت های اجتماعی دانش آموزان قربانی خشونت خانگی پرداخته باشد؛ و با در نظر گرفتن اینکه خود آگاهی هیجانی ضعیف منجر به مهارت های اجتماعی ناکافی می شود و از مشکلات و چالش های اصلی این طیف از کودکان است نقش بازی های اجتماعی می تواند بر روی نمونه های ایرانی دارای خشونت خانگی قابل تأمل باشد. به همین دلیل استفاده از برنامه آموزش بازی های اجتماعی و بررسی اثر بخشی آن بر خود آگاهی هیجانی و مهارت های اجتماعی در کودکان قربانی خشونت خانگی بسیار ضروری است تا ضمن پر کردن خلأ پژوهشی در این زمینه، به لحاظ کاربردی نیز گامی در جهت بهبود شرایط این گروه از دانش آموزان برداشته شود و نیز متخصصان حوزه کودک مؤثر واقع گردد. چرا که بازی وسیله برقراری ارتباط مؤثر و راحت با کودکان و قابل اجرا است. به علاوه اینکه با توجه به شواهد تجربی به نظر می رسد بازی های اجتماعی به دلیل پیروی از الگوهای بیرونی، تعاملی و اجتماعی بر خود آگاهی هیجانی و مهارت های اجتماعی دانش آموزان قربانی خشونت خانگی مؤثر باشد. لذا هدف این پژوهش تعیین اثر بخشی آموزش بازی های اجتماعی بر خود آگاهی هیجانی و مهارت های اجتماعی در دانش آموزان قربانی خشونت خانگی است.

روش

روش پژوهش حاضر نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش شامل ۵۲۰ کودک پسر در معرض خشونت خانگی دارای پرونده در خانه های سلامت منطقه ۱۴ شهر تهران در سال ۱۴۰۱ بود. از بین جامعه هدف ۳۰ کودک پسر قربانی خشونت خانگی به شیوه نمونه گیری هدفمند با توجه به ملاک های ورود با استفاده از ابزارهای پژوهش غربال و به عنوان نمونه پژوهش انتخاب و در دو گروه آزمایش

و کنترل (هر گروه ۱۵ نفر) به شیوه تصادفی گمارش شدند. در رابطه با انتخاب این حجم نمونه دلاور (۱۴۰۱)، بر این عقیده است که در پژوهش‌های آزمایشی برای هر گروه ۱۵ نفر کفایت می‌کند. ملاک‌های ورود آزمودنی‌ها شامل کسب نمره‌ی پایین‌تر از برش در پرسشنامه‌های خودآگاهی هیجانی و مهارت‌های اجتماعی، داشتن تجربه‌ی خشونت خانگی، محدوده سنی ۷ تا ۹ و عدم دریافت مداخلات روان‌شناختی و داروهای روان‌پزشکی بود و ملاک‌های خروج آزمودنی‌ها شامل انصراف از ادامه شرکت در پژوهش، اجرای ناقص تکالیف و غیبت متوالی در بیش از ۲ جلسه از جلسات آموزشی بود. در این پژوهش از ابزارهای زیر استفاده شد. ملاک‌های ورود آزمودنی‌ها شامل کسب نمره‌ی پایین‌تر از برش در پرسشنامه‌های خودآگاهی هیجانی ریفی و مهارت‌های اجتماعی گرشام، داشتن تجربه‌ی خشونت خانگی، جنسیت پسر، محدوده سنی ۷ تا ۹ و عدم دریافت مداخلات روان‌شناختی و داروهای روان‌پزشکی بود و ملاک‌های خروج آزمودنی‌ها شامل انصراف از ادامه شرکت در پژوهش، اجرای ناقص تکالیف و غیبت متوالی در بیش از ۲ جلسه از جلسات آموزشی بود. در این پژوهش از ابزارهای زیر استفاده شد:

پرسشنامه خودآگاهی هیجانی ریفی: پرسشنامه خودآگاهی هیجانی ریفی به‌منظور سنجش خودآگاهی هیجانی در دانش‌آموزان طراحی و تدوین شده است. این پرسشنامه دارای ۲۷ سؤال و شش مؤلفه «تفاوت قائل شدن میان هیجانات، اشتراکات زبانی احساسات، مخفی نکردن هیجانات، خودآگاهی جسمی، توجه کردن به هیجان دیگران و تحلیل هیجانات» است و با سؤالاتی مانند (من بیشتر مواقع در مورد درک احساسی که دارم ناتوان هستم) به سنجش خودآگاهی هیجانی در دانش‌آموزان می‌پردازد. نمره‌گذاری این پرسشنامه به‌صورت یک طیف لیکرت سه گزینه‌ای (درست، تا حدودی درست و نادرست و از ۱ تا ۳ نمره) است (Rife et al., 2007). نمره کل پرسشنامه خودآگاهی هیجانی از مجموع نمرات کل سؤالات محاسبه می‌شود که نمرات بالا نشان‌دهنده خودآگاهی هیجانی بالا است و نمرات پایین‌تر به معنای خودآگاهی هیجانی پایین‌تر است. این پرسشنامه در ایران توسط غلامرضا و صابری (۱۳۹۷) اعتبار یابی شده است و روایی محتوایی و صوری و ملاکی این پرسشنامه مناسب ارزیابی شده است. ضریب آلفای کرونباخ محاسبه‌شده جهت ارزیابی پایایی ۰/۷۰ برآورد شد. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۲ به دست آمد.

پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی گرشام: پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی Gresham (1990) ویژه دانش‌آموزان ساخته شد و هدف از ساخت این پرسشنامه بررسی و سنجش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان است. این پرسشنامه دارای ۲۷ سؤال و ۴ مؤلفه «خودکنترلی، همدلی، ابراز وجود، همکاری» است و بر اساس مقیاس لیکرت سه‌درجه‌ای با سؤالاتی که از هر گز ۰ تا اغلب اوقات ۲ علامت‌گذاری می‌شود به سنجش مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان می‌پردازد. موللی و همکاران (۱۳۹۴) در پژوهش خود ضریب پایایی این ابزار را از طریق آلفای کرونباخ ۰/۷۹ و همچنین روایی آن را از طریق تحلیل عاملی ۰/۸۳ گزارش کرده‌اند. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۴ به دست آمد. جلسات بازی‌های اجتماعی توسط پژوهشگران بر اساس کتاب بازی‌های مشارکتی سبحانی (۱۴۰۱) با در نظر گرفتن متغیرهای وابسته پژوهش انتخاب و متناسب‌سازی شد. سپس جهت احراز روایی محتوایی بازی‌ها از نسبت روایی محتوایی لاوشه استفاده شد، به این معنا که جلسات در اختیار بازی‌درمانگران قرار گرفت و پس اعمال اصلاحات موردنظر، مقدار آن ۰/۸۵ و قابل قبول به دست آمد.

سپس گروه آزمایش ۸ جلسه ۶۰ دقیقه‌ای تحت آموزش قرار گرفتند درحالی که گروه کنترل در لیست انتظار واقع شدند و هیچ آموزشی دریافت نکردند. در برنامه آموزشی جلسه اول به معارفه انجام شد. از جلسه دوم تا هشتم بازی‌ها با کودکان اجرا شد و در جلسه هشتم هم‌زمان با اجرای بازی به جمع‌بندی و نتیجه‌گیری و اطمینان از تأثیرگذاری بازی‌های اجتماعی بر روی کودکان قربانی خشونت خانگی پرداخته شد. برنامه بازی‌درمانی در این پژوهش شامل معلم بازی، گوینده بازی، وسطی، خاطره گفتن و نقل داستان، خنده بازی، بازی هفت سنگ و قایم باشک بود. خلاصه جلسات در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱. خلاصه جلسات

جلسه	عنوان	محتوا	هدف
جلسه اول	توجیه و آماده‌سازی	معارفه، توضیح خشونت خانگی، خودآگاهی هیجانی ضعیف و سطح پایین مهارت‌های اجتماعی و ارتباط آن	کودکان برای درک و فهم و انجام بازی آمادگی کسب کنند.
		با بازی‌های اجتماعی؛ و همچنین شیوه توان‌بخشی روانی-اجتماعی که می‌تواند زمینه را برای درمان آسیب‌های روانی کودکان در معرض خشونت خانگی فراهم کند.	

جلسه	عنوان	محتوا	هدف
جلسه دوم	معلم بازی	در این بازی گروهی متشکل از چند کودک فضای کلاس درس را به نمایش می‌گذارند، عده‌ای در نقش دانش‌آموز و یک نفر در نقش معلم ظاهر می‌شود. کسی که در نقش معلم است سعی می‌کند بر رفتار سایر کودکان، خود را مسلط نشان دهد.	کودکان بتوانند نقش معلم را ایفا کنند.
جلسه سوم	گوینده بازی	در این بازی کودکان هرکدام به نوبت متنی را که از قبل برایشان تنظیم شده می‌خوانند و برنده کسی است که مسلط‌تر از دیگران بوده و کمترین اشتباه را داشته باشد این مسابقه ابتدا در مقابل افرادی انجام می‌شود که برای کودک مانوس هستند (مثل پدر یا مادر) تا خجالت یا هراس کودک از بین برود.	کودکان بتوانند با یکدیگر بازی گویندگی کنند.
جلسه چهارم	وسطی	در این بازی گروهی، کودکان گرد هم آمده و چند کودک در وسط و تعدادی دیگر در طرفین آن‌ها قرار می‌گیرند، کودکانی که در طرفین قرار دارند توپ را به سمت کودکانی که وسط هستند پرتاب می‌کنند؛ کودکانی که وسط هستند باید مراقب باشند که توپ به آن‌ها برخورد نکند در غیر این صورت از بازی اخراج می‌شوند؛ اما اگر توانستند توپ را بگیرند می‌توانند در بازی بمانند.	کودکان بتوانند با دقت و سرعت بیشتری واکنش مناسبی را در شرایط مقتضی نشان دهند.
جلسه پنجم	خاطره گفتن و نقل داستان	در این بازی از کودک خواسته می‌شود، با آرامش کامل خاطره‌ای را تعریف کند یا شعری که بلد هست را بخواند این مسابقه که در حضور سایر کودکان انجام می‌شود به کودک جرئت می‌دهد و در مسیر رفع خجالت و کمرویی نتیجه مثبت خواهد داشت.	کودکان بتوانند برای یکدیگر خاطره تعریف کنند و داستان بگویند.
جلسه ششم	خنده بازی	یکی از مفرح‌ترین بازی‌هایی است که به رفع کمرویی کودکان کمک می‌کند. در این بازی از کودکان خواسته می‌شود با انجام حرکات خنده‌دار دیگر افراد را بخندانند، از حاضرین خواسته می‌شود در مقابل خندیدن مقاومت کنند تا باعث شود کودک با تمام توان تلاش کند. برنده کسی است تا بتواند افراد بیشتری را بخنداند.	کودکان بتوانند برای هم لطیفه بگویند و با هم بخندند.
جلسه هفتم	بازی هفت‌سنگ	در این بازی دو گروه به تعداد مساوی تقسیم می‌شوند و یکی از کودکان به‌عنوان سرگروه انتخاب می‌شود. هفت‌سنگ روی هم چیده می‌شود و هر یک از اعضا به نوبت سنگ‌ها را هدف می‌گیرند، اگر یکی از اعضا	ایجاد روحیه همکاری بین کودکان، تقویت مهارت هدف‌گیری و

جلسه	عنوان	محتوا	هدف
		گروه اول بتواند سنگ‌ها را روی زمین بریزد، کودکان گروه دوم توپ را برداشته و سعی می‌کنند که نفرات گروه را با توپ بزنند. اگر توپ به یکی از اعضا برخورد کند او از دور اعضا خارج می‌شود.	تمرکز حواس و بهبود سرعت
جلسه هشتم	بازی قایم باشک	در این بازی چند نفر پنهان می‌شوند، و یک نفر که در نقش گرگ است سعی می‌کند آن‌ها را پیدا کند معمولاً این بازی در یک میدان باز انجام می‌شود.	پرورش اعتماد به نفس در نزد کودک به هنگام تنهایی پرورش هوش، قدر تصمیم‌گیری و خوب نگریستن

در این پژوهش داده‌ها با استفاده از تحلیل کوواریانس یک‌طرفه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

جدول ۲. توصیف آماری مرتبط با متغیر «خودآگاهی هیجانی»

گروه	مرحله	شاخص‌های گرایش مرکزی			شاخص‌های پراکندگی			شاخص‌های توزیع	
		نما	میانه	میانگین	دامنه تغییرات	واریانس	انحراف معیار	خطای معیار	ضریب کجی
آزمایش	پیش‌آزمون	۲۹	۲۹	۲۹	۵۶	۶/۵۶	۲/۵۷	۱/۳۲	۰/۳۶
	پس‌آزمون	۳۲/۶۵	۳۳/۲۵	۳۳/۴۵	۵۹	۷/۵۸	۲/۷۵	۱/۱۵	۰/۴۵
کنترل	پیش‌آزمون	۲۹	۲۸	۲۸/۶۸	۵۷	۶/۶۳	۲/۵۸	۱/۳۲	۰/۴۲
	پس‌آزمون	۲۸	۲۸	۲۸	۵۶	۶/۵۴	۲/۵۵	۱/۴۰	۰/۲۳

جدول ۳. توصیف آماری مرتبط با متغیر «مهارت‌های اجتماعی»

گروه	مرحله	شاخص‌های گرایش مرکزی			شاخص‌های پراکندگی			شاخص‌های توزیع	
		نما	میانه	میانگین	دامنه تغییرات	واریانس	انحراف معیار	خطای معیار	ضریب کجی
آزمایش	پیش‌آزمون	۳۲	۳۲	۳۳/۳۶	۳۸	۷/۵۶	۲/۷۵	۲/۳۲	۰/۳۵
	پس‌آزمون	۴۲/۴۵	۴۲/۴۴	۴۲/۲۰	۶۷	۷/۵۴	۲/۷۴	۲/۲۵	۰/۴۵
کنترل	پیش‌آزمون	۳۳	۳۳	۳۲/۳۳	۳۶	۷/۳۵	۲/۷۱	۲/۴۵	۰/۴۱
	پس‌آزمون	۳۴	۳۳	۳۳/۲۵	۳۲	۷/۴۲	۲/۷۲	۲/۳۹	۰/۲۶

در ۲ و ۳ جدول با توجه به اینکه تفاوت اندکی بین نما، میانه و میانگین وجود دارد و میزان ضریب کجی و ضریب کشیدگی کمتر از رقم ۱ است، می‌توان مطرح نمود که توزیع فوق، مفروضه نرمال بودن را داراست و می‌توان از میانگین به عنوان معرف شاخص گرایش مرکزی استفاده نمود و از مدل آمار پارامتریک تحلیل کوواریانس استفاده به عمل آورد.

جدول ۴. اثرات «برنامه بازی‌های اجتماعی» بر «خودآگاهی هیجانی» در کودکان در معرض خشونت خانگی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معنی داری	شدت اثر
پیش‌آزمون	۲۰/۷۴	۱	۲۰/۷۴	۲/۶۶	۰/۱۱۵	
گروه	۸۰/۷۳	۱	۸۰/۷۳	۱۰/۳۵	۰/۰۰۳	۰/۲۸
خطا	۲۱۰/۵۹	۲۷	۷/۸۰			
کل	۸۵۶۲۸۶	۳۰				

با تأکید بر میزان مقادیر F به دست آمده، مطرح می‌شود که ارتباط معنی داری بین متغیر وابسته (خودآگاهی هیجانی) و متغیر همپراش (پیش‌آزمون)، در سطح $\delta = 0/05$ وجود ندارد. با این وجود، با توجه به اینکه اثر معنی دار متغیر پیش‌آزمون، مورد همپراش قرار گرفته و به عنوان متغیر کنترل عنوان می‌شود، می‌توان به اثرات متغیر آزمایشی بر بازی‌های اجتماعی با عنوان منبع تغییرات، تأکید نمود. در نهایت با توجه به میزان $F = 10/35$ در منبع تغییرات بازی‌های اجتماعی که در راستای شناسایی اثرات «بر بازی‌های اجتماعی» بر «خودآگاهی هیجانی» می‌پردازد و در سطح $\delta = 0/01$ معنی دار است، می‌توان مطرح نمود که «بازی‌های اجتماعی» بر «خودآگاهی هیجانی» مؤثر بوده است. لازم به ذکر است، از آنجایی که میزان شدت اثر ۰/۲۸ است، مطرح می‌شود که میزان تأثیر «بازی‌های اجتماعی» بر «خودآگاهی هیجانی» در حد مطلوب است.

جدول ۵. اثرات «بازی‌های اجتماعی» بر «مهارت‌های اجتماعی» در کودکان در معرض خشونت خانگی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معنی داری	شدت اثر
پیش‌آزمون	۰/۸۱	1	۰/۸۱	۰/۰۴	۰/۸۲۷	۰/۳۳
گروه	۲۲۸/۰۵	1	۲۲۸/۰۵	۱۳/۶۸	۰/۰۰۱	

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	میزان F	سطح معنی داری	شدت اثر
خطا	۴۴۹/۸۵	۲۷	۱۶/۶۶			
کل	۳۱۵۰۷۱	۳۰				

با تأکید بر میزان مقادیر F به دست آمده، مطرح می‌شود که ارتباط معنی داری بین متغیر وابسته (مهارت‌های اجتماعی) و متغیر همپراش (پیش‌آزمون)، در سطح $\delta = 0/05$ وجود ندارد. با این وجود، با توجه به اینکه اثر معنی دار متغیر پیش‌آزمون، مورد همپراش قرار گرفته و به عنوان متغیر کنترل عنوان می‌شود، می‌توان به اثرات متغیر آزمایشی بازی‌های اجتماعی با عنوان منبع تغییرات، تأکید نمود. در نهایت با توجه به میزان $F = 13/68$ در منبع تغییرات بازی‌های اجتماعی که در راستای شناسایی اثرات «بازی‌های اجتماعی» بر «مهارت‌های اجتماعی» می‌پردازد و در سطح $\delta = 0/01$ معنی دار است، می‌توان مطرح نمود که «بازی‌های اجتماعی» بر «مهارت‌های اجتماعی» مؤثر بوده است. لازم به ذکر است، از آنجایی که میزان شدت اثر $0/33$ است، مطرح می‌شود که میزان تأثیر «بازی‌های اجتماعی» بر «مهارت‌های اجتماعی» در حد مطلوب است.

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی برنامه آموزش بازی‌های اجتماعی بر خودآگاهی هیجانی و مهارت‌های اجتماعی در دانش‌آموزان قربانی خشونت خانگی انجام شد. یافته اول پژوهش نشان داد که بازی‌های اجتماعی موجب بهبود خودآگاهی هیجانی دانش‌آموزان قربانی خشونت خانگی شده است. این یافته با نتایج پژوهش‌های Thomas و همکاران (2020) که نشان دادند بازی‌های گروهی می‌تواند بر کاهش هیجان ترس از دیگران و افزایش جرئت ورزی دانش‌آموزان در مدرسه کمک می‌کند، با نتایج پژوهش Laster and Prima (2017) که نشان دادند اجرای بازی‌های سنتی می‌تواند مهارت‌های عاطفی و اجتماعی کودکان را افزایش دهد، با نتایج پژوهش Xavier و همکاران (2022) که نشان دادند رضایت کودکان از برنامه «من و ما احساسات» به بازی‌های جدی مربوط می‌شود که نشان‌دهنده‌ی ارتباط بیشتر استفاده از ابزار مکمل هنگام مداخله با نسل‌های جوان است و پژوهش Ross and Stauffer (2013) که به این نتیجه رسیدند که بازی‌های شخصیت محور، رشد هیجانی کودکان را بهبود می‌بخشد همسو است.

در تبیین این یافته می‌توان گفت: آموزش محتوای طرح‌شده در جلسات متناسب با مؤلفه‌های خودآگاهی هیجانی موجب ارتباط مؤثر کودک با والد، همسالان، شناخت و مدیریت و مهار هیجان می‌شود. همچنین با توجه به طبع اجتماعی انسان، شیوه تعامل و رفتار هر فرد با دیگران تأثیر قابل توجهی بر زندگی او می‌گذارد. بازخوردی که کودکان از طریق بازی از گفتار و رفتار دیگران دریافت می‌کنند بر خودآگاهی هیجانی اثرگذار است و از آن طریق به توانایی خودش، جسمش و رابطه‌اش با دیگران به آگاهی می‌رسد (Haywood & Getchell, 2019). همچنین در بازی‌های اجتماعی زمینه‌های مناسب برای کودکان در رشد خودآگاهی هیجانی فراهم می‌شود چراکه کودکان در بازی‌های اجتماعی یاد می‌گیرند که با بروز رفتارهای نامناسب، خشونت، هیجان منفی و رفتارهای مقابله‌ای، امکان طرد شدن آن‌ها از سوی دیگران و دوستان وجود دارد؛ بنابراین بازی‌های اجتماعی به کودکان یاد داده می‌شود که رفتارشان نوعی انتخاب است و به این طریق می‌توانند عواقب رفتارشان را نیز انتخاب کنند و آگاهی به این امر در تقویت خودآگاهی هیجانی مؤثر است (Richard, et al., 2021).

یافته دوم پژوهش نشان داد که بازی‌های اجتماعی موجب بهبود مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان قربانی خشونت خانگی شده است. این یافته با نتایج پژوهش‌های فتح‌آبادی و همکاران (۱۳۹۹) که نشان دادند که آموزش بازی‌های مشارکتی موجب بهبود مهارت‌های اجتماعی کودکان با اختلال طیف اتیسم شده است. با نتایج پژوهش اصلی پور و همکاران (۱۳۹۸) که نشان دادند بازی‌های گروهی بر کاهش پرخاشگری و مؤلفه‌های آن و افزایش معنادار مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی مناسب و اطمینان به خود مؤثر است، با نتایج پژوهش فرهادیه و همکاران (۱۳۹۵) که نشان دادند بازی‌های مشارکتی گروهی می‌تواند تأثیر قابل ملاحظه‌ای در افزایش تعاملات بین فردی، انعطاف‌پذیری و ادراک احساسات در کودکان داشته باشد؛ و با نتایج پژوهش یزدانی پور و همکاران (۱۳۹۱) که به این نتیجه رسیدند بازی‌های گروهی می‌تواند به گونه‌ای مؤثر مهارت‌های اجتماعی کودکان دختر پیش‌دبستانی را افزایش دهد همسو است.

در تبیین این نتایج می‌توان گفت با توجه به اینکه دانش‌آموزان قربانی خشونت خانگی از انعطاف‌پذیری کمی برخوردار هستند استفاده از بازی‌های جمعی فرصت خوبی است که بتوانند رفتار اجتماعی متقابل با دیگران را در خود پرورش دهند (Haywood & Getchell, 2019).

(2019). دانش آموزان قربانی این آسیب در کارکردهای اجتماعی از جمله منتظر نوبت ماندن، پاسخ دادن به نشانه‌های غیرکلامی، درک احساسات دیگران و شرکت در موقعیت‌های اجتماعی و مشارکت دچار نقص هستند؛ همچنین در ارتباط با دیگران رفتارهای پرخاشگرانه نشان می‌دهند و بدین ترتیب برقراری روابط دوستانه با آن‌ها دشوار است که بر مسائل روان‌شناختی، هیجانی و اجتماعی آینده کودک اثر می‌گذارد. در این میان بازی زمینه ایجاد ارتباط اجتماعی کودک قربانی خشونت خانگی را فراهم می‌کند و چون فرآیند بازی برای او خوشایند است تجارب حاصل از آن باعث می‌شود کودک ارتباط اجتماعی را یک امر دل‌چسب بداند (Meany-Walen et al., 2016). همچنین انجام بازی‌های اجتماعی توسط کودک و نمایش مهارت‌های خود در موقعیت‌های اجتماعی برای هر کودکی برانگیزاننده است و این خود زمینه‌ای می‌شود تا بتواند در آینده در اجتماع به درستی رفتار کند (Meijer et al., 2018). به علاوه بازی، برای کودکی که در زمینه مهارت‌های اجتماعی و تعامل با همسالان نارسایی دارد، نوعی ایمن‌سازی روانی و اجتماعی به حساب می‌آید که به ارتقای مهارت‌های اجتماعی او کمک می‌کند (Lau et al., 2017).

به صورت کلی یافته‌های پژوهش حاضر بر اجرای بازی‌های اجتماعی بر بهبود خودآگاهی هیجانی و مهارت‌های اجتماعی در دانش آموزان قربانی خشونت خانگی تأکید دارد. از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر محدود بودن جلسات آموزشی، متعدد نبودن بسته‌های آموزشی و انجام پژوهش صرفاً بر روی آزمودنی‌های پسر بود. پیشنهاد می‌شود در مطالعات آینده به جنسیت دختر توجه شود، با گروه نمونه بزرگ‌تر و بازی‌های متنوع‌تر در جلسات بیشتر انجام گیرد؛ در آخر پیشنهاد می‌شود معلمان، مربیان، متولیان تعلیم و تربیت و درمانگران در رابطه با آموزش بازی‌های دسته‌جمعی به کودکان علی‌الخصوص کودکان آسیب‌دیده از ناملازمات مختلف از جمله ناملازمات خانوادگی تسلط کافی را کسب کنند.

تعارض منافع

نویسندگان مقاله حاضر اعلام می‌کنند که هیچ گونه تعارض منافی ندارند.

سپاسگزاری

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول است و به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم استخراج شده است. پژوهشگر از حمایت‌های علمی استاد راهنما

(نویسنده دوم)، استاد مشاور (نویسنده سوم) و مشارکت تمامی آزمودنی‌ها کمال تشکر را دارد.

منابع

- اسمعیلی گوجار، صلاح و پور روستایی اردکانی، سعید. (۱۳۹۸). تأثیر بازی‌های رایانه‌ای آموزشی چندکاربره بر خط بر مهارت‌های اجتماعی و توانایی‌های شناختی دانش‌آموزان. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۵(۵۱)، ۲۳۰-۲۱۱.
<https://doi.org/10.22054/jep.2019.38724.2537>
- اصلی پور، عادل، ابراهیمی، طاهره، و خسرو جاوید، مهناز. (۱۳۹۸). تأثیر بازی درمانی گروهی بر رفتارهای پرخطر و مهارت‌های اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی. *نشریه سلامت روان کودک*، ۶(۲)، ۴۰-۵۲.
<http://childmentalhealth.ir/article-1-390-fa.html>
- جلانی، مانده، چراغ ملایی، لیلا و خدابخش پیرکلانی، روشنک (۱۳۹۸). تأثیر بازی‌های مبتنی بر هوش اخلاقی بر وجدان، خویش‌داری و مسئولیت‌پذیری اجتماعی کودکان با استعداد دبستانی. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۵(۵۴)، ۸۹-۵۹.
<https://doi.org/10.22054/jep.2020.38713.2536>
- سبحانی، فرشته (۱۴۰۱). *بازی‌های مشارکتی*. تهران: اختران
- فتح‌آبادی، روح‌الله، شریفی درآمدی، پرویز و رضایی، سعید. (۱۳۹۹). تدوین بسته آموزشی بازی‌های مشارکتی و بررسی اثربخشی آن بر مهارت‌های اجتماعی کودکان با اختلال طیف اتیسم. *دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی*، ۲۱(۴)، ۱۴۲-۱۳۳.
https://jsr-p.isfahan.iau.ir/article_679923.html
- قاسم‌زاده، سوگند، شهریاری، یاسمن و وکیلی، سمیرا (۱۳۹۸). اثربخشی بازی درمانی کودک محور بر مشکلات رفتاری درونی سازی و برونی سازی شده کودکان با آسیب فلج مغزی. *مجله روان‌پزشکی و روان‌شناسی بالینی ایران*، ۲۵(۳)، ۲۴۹-۲۳۶.
<http://dx.doi.org/10.32598/ijpcp.25.3.236>
- موللی، گیتا، جلیل آبکنار، سیده سمیه و عاشوری، محمد (۱۳۹۴). بررسی اثربخشی بازی درمانی گروهی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی آسیب‌دیده شنوایی. *مجله توان‌بخشی*، ۱۶(۱)، ۷۶-۸۵.
<https://rehabilitationj.uswr.ac.ir/article-1-1568-fa.html>
- یزدانی پور، نسیم، و یزدخواستی، فریبا. (۱۳۹۱). اثربخشی بازی‌های گروهی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی ۶ تا ۷ ساله شهر اصفهان. *مجله تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۰(۳).
<https://rbs.mui.ac.ir/article-1-260-fa.html>

یزدخواستی، فریبا، فرهادیه، آزاده و عریضی، حمیدرضا. (۱۳۹۵). تأثیر بازی درمانی تعاملی گروهی بر تعاملات بین فردی، انعطاف پذیری و ادراک احساسات کودکان. پژوهش های روان شناسی اجتماعی. ۶(۲۲).
https://www.socialpsychology.ir/article_62978.html

References

- Born, S., & Hackman, C. (2023). Supporting Self-Compassion in Play Therapy Supervision. *Play Therapy Supervision*, 197-211. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003196075-17/supporting-self-compassion-play-therapist-supervision-staci-born-charlotte-heckmann>.
- Carnevale, S., Di Napoli, I., Esposito, C., Arcidiacono, C., & Procentese, F. (2020). Children witnessing domestic violence in the voice of health and social professionals dealing with contrasting gender violence. *International journal of environmental research and public health*, 17(12), 4463. <https://doi.org/10.3390/ijerph17124463>.
- Chester, D. S., Merwin, L. M., & DeWall, C. N. (2015). Maladaptive perfectionism's link to aggression and self harm: Emotion regulation as a mechanism. *Aggressive behavior*, 41(5), 443-454. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1002/AB.21578>.
- Ebrahimi, T., Aslipoor, A., Khosrojauid, M. (2019). The Effect of Group Play Therapy on Aggressive Behaviors and Social Skills in Preschool Children. *J Child Ment Health*, 6 (2), 40-52. [In Persian].
- Esmaili Gojar, S., & Pourroastey Ardakani, S (2019). The effect of online multi-user educational computer games on students' social skills and cognitive abilities. *Quarterly Journal of Educational Psychology*, 15(51), 211-230. [In Persian]
- Factor, R. S., Rea, H. M., Dahiya, A. V., Albright, J., Ollendick, T. H., Laugeson, E. A., & Scarpa, A. (2022). An initial pilot study examining child social skills, caregiver styles, and family functioning in the PEERS® for Preschoolers program for young autistic children and their caregivers. *Research in Developmental Disabilities*, 121, 104152. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2021.104152>.
- Farhadiye, A., Khasti, Y., & Arizi, F. H. (2015). The Effect of Group Theraplay on Children's Interpersonal Interactions, Flexibility, and Emotional Perception. *Social Psychology Research*, 6(22), 13-13. [In Persian].
- Fathabadi, R., Sharif Daramad, P. I., & Rezayi, S. (2021). Compilation of the educational package of participatory games and its effectiveness on the social skills of children with autism spectrum disorder. *Knowledge & Research in Applied Psychology*, 21(4), 133-142. [In Persian].
- Ghasemzadeh, S., Shahriari, Y., & Vakili, S. (2019). The effectiveness of child-centered play therapy on internalization and extrapolation behavioral problems in children with cerebral palsy. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 25(3), 236-249. [In Persian]
- Godin, M. J., Matos-Cabrera, M. B., Suleiman-Markus, N., Gomez-Urquiza, J. L., Vargas-Roman, K., Membrive-Jimenez, M. J., Abending-Garcia, L. (2020). Play therapy as an intervention in hospitalized children: a systematic review. *In Healthcare*, 8(3), 239-247. <https://doi.org/10.3390/healthcare8030239>.

- Golden stein, T. R., & Lerner, M. D. (2017). Dramatic pretend play plays uniquely improve emotional control in young children. *Development Science*, 21(4). <https://doi.org/10.1111/desc.12603>.
- Gresham, F. M., & Elliot, S. N. (1990). Social skills rating system. *PsycTESTS Dataset*. <https://doi.org/10.1037/t10269-000>.
- Haywood, K. M., & Getchell, N. (2019). *Life span motor development*. Human kinetics. [https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=onkvEAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP11&dq=Haywood.+K.+M.,+%26+Getchell,+N.,+\(2019\).+Life+span+motor+development.+Human+kinetics.&ots=CCLU1GFDA-&sig=c49Fa7x5mElXNlxBit-Zy5C_WQ8](https://books.google.com/books?hl=en&lr=&id=onkvEAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP11&dq=Haywood.+K.+M.,+%26+Getchell,+N.,+(2019).+Life+span+motor+development.+Human+kinetics.&ots=CCLU1GFDA-&sig=c49Fa7x5mElXNlxBit-Zy5C_WQ8).
- Huggins, C. F., Donnan, G., Cameron, I. M., & Williams, J. H. (2020). A systematic review of how emotional self-awareness is defined and measured when comparing autistic and non-autistic groups. *Research in autism spectrum disorders*, 77, 101612. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2020.101612>.
- Jalaei, M., Cheraghmolaei, L., & Khodabakhsh Pirkalani, R. (2019). The effect of games based on moral intelligence on conscience, self-control and social responsibility of gifted elementary school children. *Quarterly Journal of Educational Psychology*, 15(54), 59-89. [In Persian]
- Laster, P., & Prima, A. (2017). Performance of traditional plays for social emotional improvement in childhood. 3(3).
- Lau, E. X., Rapee, R. M., & Coplan, R. J. (2017). Combining child social skills training with a parent early intervention program for inhibited preschool children. *Journal of anxiety disorders*, 51, 32-38. <https://doi.org/10.1016/j.janxdis.2017.08.007>.
- Liu, J., Bowker, J. C., Coplan, R. J., Yang, P., Li, D., & Chen, X. (2019). Evaluating links among shyness, peer relations, and internalizing problems in Chinese young adolescents. *Journal of Research on Adolescence*, 29(3), 696-709. <https://doi.org/10.1111/jora.12406>
- Maimon Blau, I. (2024). Medicolegal aspects of domestic violence against children. *Dental traumatology*, 40, 18-22. <https://doi.org/10.1111/edt.12899>. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/pla0000022>.
- Meany-Walen, K. K., & Teeling, S. (2016). Adlerian play therapy with students with externalizing behaviors and poor social skills. *International Journal of Play Therapy*, 25(2), 64. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/pla0000022>.
- Meijer, H. A., Graafland, M., Goslings, J. C., & Schijven, M. P. (2018). Systematic review on the effects of serious games and wearable technology used in rehabilitation of patients with traumatic bone and soft tissue injuries. *Archives of physical medicine and rehabilitation*, 99(9), 1890-1899. <https://doi.org/10.1016/j.apmr.2017.10.018>.
- Miller-Graff, L., & Scheid, C. (2023). Attentional bias to threat: Examining associations with children's emotional regulation and interactions with intimate partner violence. *Child Psychiatry & Human Development*, 54(1), 223-231. <https://doi.org/10.1007/s10578-021-01238-y>.
- Movallali G, Jalil-Abkenar S S, A'shouri M.(2015.) The Efficacy of Group Play Therapy on the Social Skills of Pre-School Hearing-Impaired Children. *jrehab*; 16 (1), 76-85. [In Persian].
- O'Neill, .. (2012). *Promising practices for personal and social responsibility: Findings from a National Research Collaborative*. Washington, DC: Association of American Colleges and Universities

- Part, G., Escandell M. J., Garcia – Franco, M., Martin – Martinez, J. R., Tortes, I., Vilamala, S. at al. (2018). Gender differences in social functioning in people with schizophrenia in psychical rehabilitation services using one dimensional and multidimensional instruments. *Comp psychiatry*, 87, 120-20. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2018.10.004>.
- Randy, S., & Michelle, J. B. (2008). Exploring the effects of social skills training on social skill Development on student behavior, National forum of special education, 19, 1.
- Richard, ..., Baud Bovy, .., Clerc Georgy, A., & Gentaz, E. (2021). The effects of a 'pretend play based training' designed to promote the development of emotion comprehension, emotion regulation, and prosocial behaviour in 5 to 6 year old Swiss children. *British Journal of Psychology*, 112(3), 690-719. <https://doi.org/10.1111/bjop.12484>.
- Rife, C., Tremont, M. M., Petri desk, K.V., Cowan, R., Mires, A.C., & Tolland, A. (2007). Psychometric properties of the Emotion Awareness Questionnaire for children. *Personality and Individual Differences*, 43(1), 95-105. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2006.11.015>.
- Ritzzy, R. M., Ray, D. C., & Schumann, B. R. (2017). Intensive short-term child-centered play therapy and externalizing behaviors in children. *International Journal of Play Therapy*, 26(1), 33. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/pla0000035>.
- Ross let, J. G., & Stauffer, S. D. (2013). Using group role-playing plays with gifted children and adolescents: A psychosocial intervention model. *International Journal of Play Therapy*, 22(4), 173-192. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0034557>.
- Siegel, L. & Welsh, B. (2014). Juvenile delinquency: Theory, practice, and law: Cengage Learning. <https://emajor.usg.edu/img/pdf/syllabi/CRJU/CRJU3400-Syllabus.pdf>
- Sobhani, F. (2022). Participatory games. Tehran: Education Publications. [Persian]
- Thomas, S., White, V., Ryan, N., & Byrne, L. (2022). Effectiveness of play therapy in enhancing psychosocial outcomes in children with chronic illness: A systematic review. *Journal of Pediatric Nursing*, 63, e72-e81. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2021.10.009>.
- Xavier, ALVigo's, H Palmieri, LJ Menezes, P. Patrai, B. Pereira, .. Rocha, .. Mendes, .. Tavares, M. (2022) Children's Perspectives on Using Serious Plays as a Complement to Prompting Their Social-Emotional Skills. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 19(15), 9613. <https://doi.org/10.3390/ijerph19159613>.
- Yazdanipour, N., & Yazdkhasti, F. (2012). The effectiveness of group play on social skills of preschool children in Isfahan, Iran. [In Persian].